

KROUŽKOVCI (Annelida): Tělo je vně i uvnitř rovnoměrně segmentované, obvykle protáhlé. V naší fauně jsou početněji zastoupeny pijavice a máloštětinatci.

PIJAVICE (Hirudinea): Druhy vyskytující se v ČR jsou vodní, případně amfibiické organismy. Charakteristickým znakem je přítomnost dvou přísavek, z nichž přední je většinou menší a obsahuje ústa. Tělo je červovité, dorzoventrálně zploštělé, na přední části bývá několik očí. Hustší vnější článkování neodpovídá vnitřní segmentaci, počet pravých článků je stálý – 33. Pohybují se píďalkovitým pohybem pomocí přísavek, některé druhy plavou vlněním celého těla. Jsou to hermafrodité, opasek se tvoří jen v době rozmnožování, vajíčka přilpují k podkladu v kokonech. Živí se především krví nebo hemolymfou bezobratlých a obratlovců, některé druhy jsou dravé. V ČR 21 druhů.

CHOBOTNATKOVITÍ (Glossiphoniidae): Ústní přísavka není zřetelně oddělená od těla, hltn s vysunutelným chobotkem, tělo silně zploštělé. Parazité, živí se krví bezobratlých. V ČR 10 druhů.

1 CHOBOTNATKA PLOCHÁ *Glossiphonia complanata* (a – spodní strana s mladými). Asi 25 mm. Ploché listkovité tělo, hnědé zbarvení na povrchu vytváří pruhy přerušované světlejšími bradavičkami, 3 páry očí. Žije v tocích pod kameny, od nížin po střední polohy, sají krev měkkýšů a máloštětinatců. Juvenilní jedince nosí na břišní straně těla (obr. 1a).

2 CHOBOTNATKA ŠTÍTKATÁ *Helobdella stagnalis*. Do 15 mm. Ploché tělo, jeden pár očí, hřbetní strana bez výrazného vzorku, na hřbetě na přední části těla je malá žlutohnědá kutikulární destička, charakteristická jen pro tento druh. Napadá vodní máloštětinatce a larvy hmyzu. Vyskytuje se v tekoucích i stojatých vodách od nížin po střední polohy.

PISCICOLIDAE: Ústní přísavka je zřetelně oddělená od těla, s drobným ústním otvorem uprostřed, hltn s vysunutelným chobotkem, tělo protáhlé, na průřezu kruhové. Živí se krví obratlovců. V ČR 3 druhy.

3 CHOBOTNATKA RYBÍ *Piscicola geometra* (a – kokony). Do 30 mm. Má příčné pruhované protáhlé tělo, na menší ústní přísavce má čtyři čárkovité oči uspořádané do kosočtverce. Kokony odkládá na vodní rostliny. Vyskytuje se především ve stojatých a nížinných tekoucích vodách, kde je dostatek kyslíku a jsou přítomny ryby, napadá hlavně kaprovité.

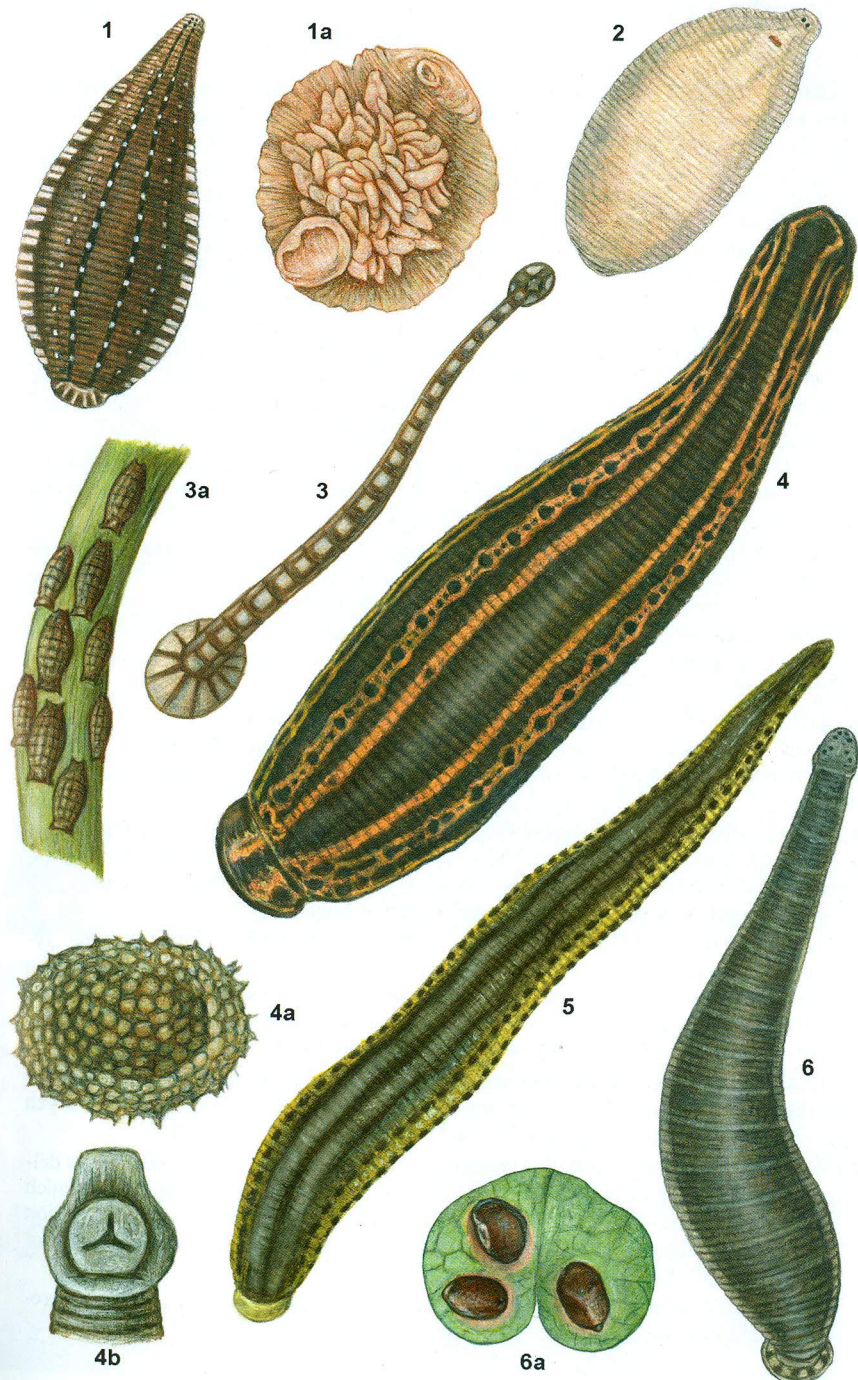
PIJAVKOVITÍ (Hirudinidae): Velké druhy (90–150 mm) se třemi chitínovými čelistmi v dutině ústní. V ČR 2 druhy.

4 PIJAVKA LÉKAŘSKÁ *Hirudo medicinalis* (a – kokon, b – ústní přísavka). Kolem 12 cm. Na hřbetě má cihlově zbarvenou kresbu. Živí se krví obratlovců, především savců, do rány vylučuje protisrážlivý hirudin. Po nasátí zanechává na kůži trojčipou ranku způsobenou čelistmi (obr. 4b), poranění po kousnutí může způsobit hnisavé infekce. Kokony na březích vod. Ve středověku byla používána k „pouštění žilou“. V současné medicíně se hirudinu využívá při léčbě kardiovaskulárních chorob a v plastické chirurgii. Vyskytuje se v menších přirozených nádržích, vzhledem k jejich likvidaci je tento druh dnes stále vzácnější.

5 PIJAVKA KOŇSKÁ *Haemopsis sanguisuga*. Kolem 10 cm. Tvarem těla podobná pijavce lékařské, ale na hřbetě je tmavě olivově zelená až černá, bez kresby. Živí se jako predátor drobných vodních živočichů. Výskyt v pomalu tekoucích a stojatých vodách.

HLTANOVKOVITÍ (Erpobdellidae): Hltn bez vysunutelného chobotku, na stěnách hltnu má tři podélné svalové lišty k drcení potravy. V ČR 6 druhů.

6 HLTANOVKA BAHENNÍ *Erpobdella octoculata* (a – kokony). 30–50 mm. Zbarvení různé od černé po šedou, v přední části těla má ve dvou příčných řadách 4 páry očí. Žije v tekoucích a stojatých vodách, živí se hlavně nitěnkami a larvami pakomárů. Ploché kokony nalepuje na spodní strany listů (obr. 6a). V ČR nejhojnější a nejrozšířenější pijavice.

NAIDKOVITÍ (Naididae): Tělo kratší než 10 mm, často s očima, typické je paratomické dělení. Živí se fasami a detritem. V ČR 37 druhů.

1 NAIDKA CHOBOTNATÁ *Stylaria lacustris*. 10 mm. Prostomium protaženo v dlouhý chobotek, po stranách s laloky, dlouhé vlasovité štětiny, oči přítomny. Žije na vodním rostlinstvu v tůních, rybnících a říčních ramenech. Běžný druh stojatých vod, rozšířen po celé Evropě.

NITĚNKOVITÍ (Tubificidae): Tělo pohlavně dospělých červů (kteří mají opasek) je delší než 10 mm, v hřbetních svazcích vlasovité nebo vějířovité štětiny. Živí se detritem. V ČR 23 druhů.

2 NITĚNKA OBECNÁ *Tubifex tubifex*. Tělo růžové až tmavě červené, v hřbetních svazcích vlasovité štětiny. Druh tolerantní k nedostatku kyslíku, čím je ve vodě méně kyslíku, tím intenzivněji červeně zbarvení jsou jedinci díky většímu množství hemoglobinu v krvi. Masový výskyt v bahnitém substrátu stojatých vod a znečištěných řek, rozmnožuje se pohlavně. Nejčastěji se vyskytuje společně s druhem *Limnodrilus hoffmeisteri*, který nemá vlasovité štětiny na hřbetní straně. Oba druhy hojně v celé Evropě.

PASTRUNOVCOVITÍ (Haplotaxidae): Tělo nitkovité, většinou spirálovitě stočené, jeho tvar připomíná strunovce. V ČR 1 druh.

3 PASTRUNOVEC POTOČNÍ *Haplotaxis gordioides* (a – štětiny). Do 300 mm, ale tloušťka pouze 2 mm. Pod lupou jsou viditelné hákovité štětiny vždy po jedné ve „svazku“ (obr. 3a). Výskyt v tekoucích i podzemních vodách nebo v půdě s vysokou hladinou spodní vody, rozšířen ve stří. Evropě.

KRIODRILOVITÍ (Criodrilidae): Opasek začíná na 16. a končí na 30.–35. článku, řadíme je mezi naše největší kroužkovce (až 30 cm). V ČR 1 druh.

4 KRIODRILUS BAHENNÍ *Criodrilus lacuum*. Tělo šedozelené, lichoběžníkovitý průřez. Protáhlé kokony až 5 cm dlouhé nalepuje na vodní rostlinstvo. Druh rozšířený v jižní Evropě, žije v bahně, u nás v říčních ramenech na j. M.

ŽÍŽALICOVITÍ (Lumbriculidae): Tělo přes 10 mm, ve všech svazcích vždy po dvou štětinách, bez vlasovitých, opasek končí před 20. článkem. V ČR 12 druhů.

5 ŽÍŽALICE PESTRÁ *Lumbriculus variegatus*. 50–80 mm. Na předních člancích dobře patrné tmavě zelené příčné pruhy, rozmnožování architomií. Druh pomalu tekoucích vod a tůní, při podráždění typická „hadovitá“ úniková reakce, při silnějším mechanickém kontaktu se láme na fragmenty. Živí se tlejícími zbytky listů. Druh běžný v celé Evropě.

6 ŽÍŽALICE CHOBOTNATÁ *Rhynchelmis limosella*. 80–40 mm. Charakteristický znak je chobotovitě protažené prostomium. Výskyt v tůních a říčních ramenech v kořenovém systému vodních rostlin, kde se vyskytují tlející zbytky rostlin. Výskyt spíše ojedinělý.

7 ŽÍŽALICE ŘÍČNÍ *Styodrilus heringianus* (a – vnější penisy). 30–40 mm. U dospělých jedinců v oblasti opasku na spodní straně 2 kuželovité vnější penisy (obr. 7a). Druh čistých tekoucích vod s kamenitým substrátem, běžný v Evropě.

ŽÍŽALOVITÍ (Lumbricidae – viz též tab. 12)

8 ŽÍŽALA OBOJŽIVELNÁ *Eiseniella tetraedra*. 30–60 mm. Tělo hnědé, na zadním konci hranaté, z této čeledi jediný typický vodní druh (ovšem terestrické druhy jsou schopné přežít pod vodou několik dní). Vyskytuje se v ČR běžně především v tekoucích vodách.

